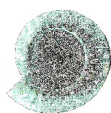

KALAJOKI 2013

Mustilankankaan tuulivoimapuiston
arkeologinen täydennysinventointi

25.6.2013

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Sisällysluettelo

	s.
1. Perustiedot.....	2
2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät.....	2
3. Tulokset.....	3
4. Yleiskartta.....	4
5. Inventoidut alueet.....	5

Kansikuva: Inventointinäköymä Marjanevan eteläpuolisilla hiekkadyneillä.

1. Perustiedot

Inventointialue: Mustilankankaan tuulivoimapuiston osayleiskaava

Inventoinnin laji: Yleisinventointi

Tilaaja: TuuliWatti Oy

Työaika: Kenttätöaika 4.6.-5.6.2013, yhteensä 2,5 kenttätöpäivää

Tekijä: Jaana Itäpalo

Peruskartat: 243103 Tynkä, 243204 Saukko, 243201

Korkeus: n. 20-50 m mpy

Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto

Alkuperäinen raportti: Museoviraston arkisto ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntamuseo

Löydöt: -

Aiemmat tutkimukset:

2011 Jaana Itäpalo inventointi (Mustilankangas, Mustilankangas 2, Mustilansuo 1-2, Untisenmaa)

2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät

Pohjois-Pohjanmaalle Kalajoelle keskustaaajaman itäpuolelle suunnitellussa Mustilankankaan tuulivoimapuistossa suoritettiin arkeologinen maastoinventointi vuonna 2011.¹ Ennen inventointia kohdealueelta ei tunnettu muinaisjäänöksiä. Lähimmät löydöt tuulivoimapuistosta olivat 700 metrin etäisyydellä sijaitseva Rautakurun ajoittamaton kivilatomus ja Rahkarämeen yksittäinen kvartsikaavinlöytö n. 1,5 km:n etäisyydeltä.² Vuoden 2011 inventoinnissa tuulivoimapuiston suunnittelualueelta löydettiin neljä kohdetta, joissa on tervahautoja tai hiilimiiluja. Inventointi painottui voimalapaikoille ja tielinjauksille sekä alueille, jotka vaikuttivat maaperän tai maaston muotojen perusteella mahdollisilta muinaisjäänösten löytymiselle. Nyt suoritettu inventointi toteutettiin uusilla tai muuttuneilla suunnitelluilla rakentamisen alueilla ja lisäksi inventointia tarkennettiin muutamien voimalapaikkojen ympäristössä (kartta 2, s. 4).

Tässä selvityksessä kuvataan lähinnä nyt inventoituja alueita ja niistä tehtyjä havaintoja. Aiemmassa inventoinnissa löytyneet kohteet on raportoitu vuoden 2011 inventointikertomuksessa, joten niitä ei tässä yhteydessä esitellä.

Kartta 1. Kohdealueen sijainti.

1 Itäpalo Jaana 2011, Kalajoen Mustilankankaan tuulivoimapuiston arkeologinen inventointi. Inventointiraportti 11.11.2011. Museoviraston arkisto ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntamuseo.

2 <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Esiselvitys

Aluetta koskevat pitäjänkartat³ ja käytettävissä olevat paikallishistorialliset pääteokset⁴ käytiin läpi aiemman inventoinnin esiselvityksessä, jossa asutus- tai elinkeinohistoriallisia kohteita ei paikannettu tuulivoimapuiston alueelle. Selvityksen tulos koskee myös nyt tarkastelun piiriin tulleita alueita.

Alueen kuvaus

Hankealue sijaitsee n. 20-50 m mpy. Korkeuden perusteella oli mahdollista löytää myöhäiskivikaudelta varhaisrautakaudelle ajoittuvia muinaisjäännöksiä ajalta n. 5000-2400 cal BP. Suurin osa inventointialueesta on alavaa ja loivapiirteistä. Maaperä on vaihtelevaa. Rämeyttä ja soistumia esiintyy paljon, lohkareikkaisia ja kivisiä alueita joitakin, mutta avorakkoja ei lainkaan. Itäosassa esiintyy korkokuvultaan loivia kallioselänneitä laajahkolla alueella Mustilankaalla ja sen pohjoispuolella, kallioita on myös hankealueen etelä- sekä luoteisosassa. Ympäristöstään kohoavia lyhyitä hiekkavyöhykkeitä on hankealueen pohjoisosassa Oulaistentien varrella, eteläosassa Mustilansuon länsi-eteläpuolella sekä hankealueen keskivaiheille sijoittuvien Marjanevan ja Vehkojan suopeltojen ympäristössä. Ainoa isompi luonnontilainen vesistö on hankealueen pohjoisosassa sijaitseva Ylilampi.

Kenttätyömenetelmät

Maastoinventointihavainnot perustuvat pintapuoliseen tarkasteluun ja lupaavilla paikoilla tai mahdollisten muinaisjäännösten läheisyydessä lisäksi saatuihin havaintoihin kairauksessa ja pienissä lapionpistoissa. Työssä käytettiin EGNOS-yhteensopivaa paikanninta Garmin GPSmap 62s.

Inventoinnin kohteena olleet tuulivoimaloiden, kaapeli/tielinjausten ja pohjoisemman sähköaseman ympäristöt käytiin läpi niin kattavasti kuin se oli mahdollista maaston kulkukelpoisuuden kannalta. Metsittyneet hakkuuaukot, metsäauratut tiheää nuorta puustoa kasvavat, tasaiset sekä rämettyneet alueet jätettiin pääosin inventoimatta.

3. Tulokset

Inventoinnissa ei tullut esiin uusia muinaisjäännöksiä. Niiden sijaitsemisen kannalta tyypillinen hyvä alue Marjanevan ja Vehkojan peltojen ympäristössä on pinta-alaltaan melko pieni. Seudun yleinen paleogeografia voi olla taustana sille, että näillä alueilla ei tuloksen perusteella ole ollut esihistoriallista toimintaa. Muilla inventointipaikoilla havainnointi jäi joitakin osin puutteelliseksi johtuen siitä, että hakkuiden ja metsäaurausten seurauksena maasto on pusikoitunut ja maanpinta peitekasvillisuuden alla. Esiselvityksessä ja maastoinventoinnissa tuli kuitenkin näyttöä siitä, että ne alueet eivät ole hyvin todennäköisiä löytää muinaisjäännöksiä.

25.6.2013

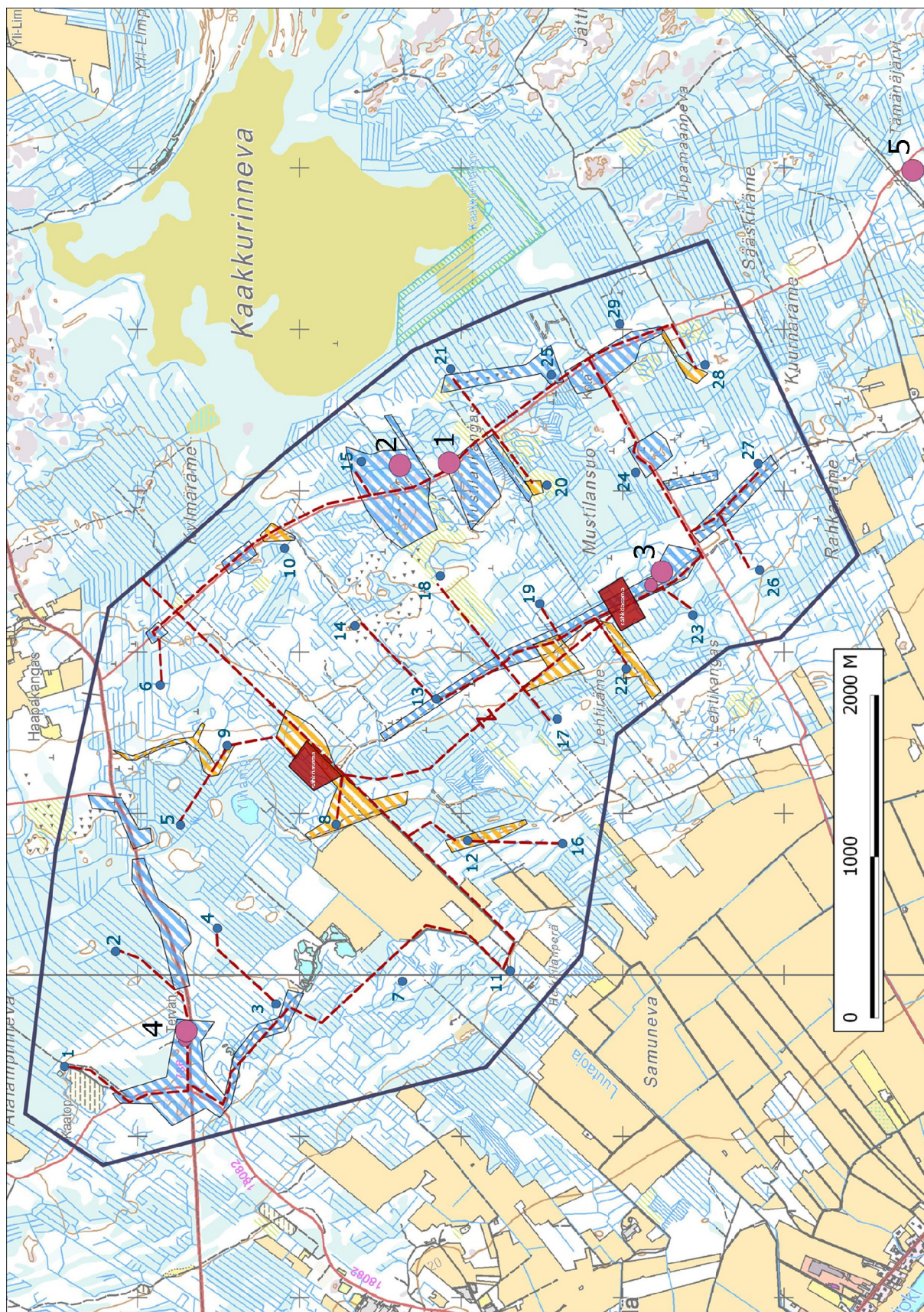

Jaana Itäpalo

3 Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6181449>, <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6181572>

4 Suur-Kalajoen historia I. 1956, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia, osat II (1954), III (1954) ja V (1973).

4. Yleiskartta

Kartta 2. Hankealueen rajaus.

Muinaisjäännettökohteet: 1. Mustilankangas (tervahauta) 2. Mustilankangas 2 (tervahauta) 3. Mustilansuo 1-2 (hiilimiiluja) 4. Untisenmaa (tervahauta ja hiilimiilu) 5. Tämänjärvi (maakuoppia).

Sin.vinoviiva/inventointi 2011, kelt.viivoitus/inventointi 2013. Sähköasemat merkitty punaisella, maakaapeli/voimajohto/tielinjaus; pun.katkoviiva, tuulivoimalat numeroituna, 1-29.

5. Inventoidut alueet

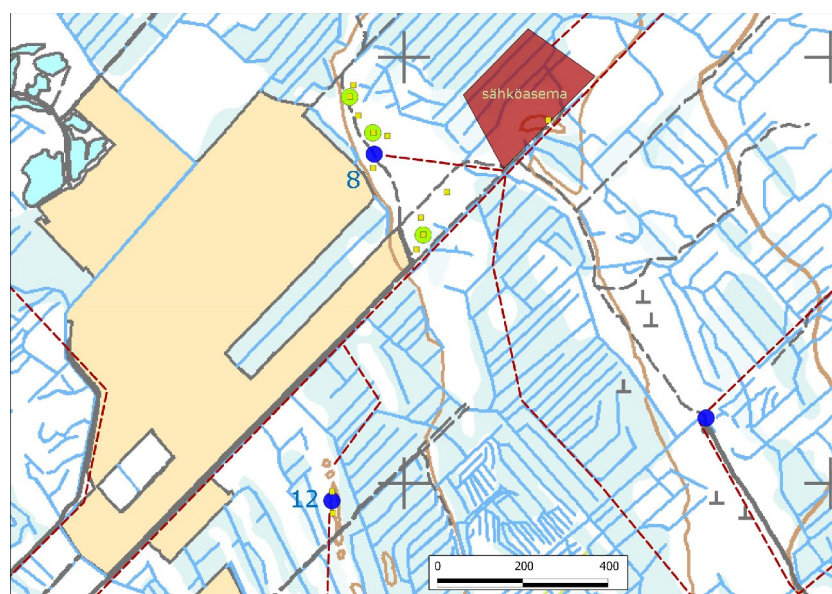
Marjanevan ja Vehkojan suopeltojen ympäristö

Hankealueen keskivaiheilla sijaitsevien peltojen itäpuolelle on suunnitteilla sähköasema, sähkösiirtoverkkoa ja yksi tuulivoimala. Maaperä alueella on hiekkaa. Potentiaalisinta aluetta muinaisjäännösten löytymiselle oli sähköaseman länsi-lounaispuolinen matalahko kangas, joka laskee loivasti länteen pelloille, etelään päin kangas kapenee. Kankaan korkeimmalla kohdalla kasvaa harvaa nuorta mäntymetsää, myös katajaa esiintyy jonkin verran, mäen reunamilla alkaa esiintyä kuusta ja maasto muuttuu rämeiseksi. Jokseenkin voimalapaikan sijoituskohdalla on pieni soramonttu, joka on jo melkein kokonaan pintakasvillisuuden peitossa.

Kankaan läpi kulkevan pohjois-eteläsuuntaisen metsätien varrelta havaittiin kolme rehevän pintakasvillisuuden peittämää kuoppaa, jotka ovat läpimitaltaan n. 2-3 m ja n. 0,4-1 m syviä. Kairauksessa todettiin jokaisen kuopan maannos ainakin osin häiriintyneeksi, pohjoisimman kuopan keskustassa esiintyi huuhtoutumiskerroksen alla hieman hiiltä. Kaksi eteläisintä kuoppaa ovat moderneja maanottokuoppia ja ilmeisesti myös pohjoisin kuoppa, jossa hiiltä esiintyi niin niukasti, että sitä ei voi tulkita esim. puuhiilen valmistuskuopaksi. Kuoppien läheisyyteen tehtiin pieniä n. 30 cm halkaisijoiltaan olevia lapionpistoja, joissa maannos todettiin ehjäksi ja häiriintymättömäksi. Alueella risteilevien metsäteiden pinnasta ja muutamista tuulenkadoista ei tehty havaintoja esihistoriallisesta toimintapaikasta.

Sähköasemasta koilliseen maasto vaihettuu kosteaksi ja rämeiseksi. Metsä on enimmäkseen nuorta sekä tiheää ja näkyvyys on siten huono. Alue on tiheästi ojitettua. Sähköaseman eteläpuolelta koilliseen suuntautuva johtolinjaus kulkee laajan hakkuualueen reunassa, missä kasvaa tiheää n. 2-3 metristä koivu-mäntymetsää. Nämä alueet eivät vaikuttaneet hyvin otollisilta muinaisjäännösten löytymisen kannalta.

Marjanevan-Vehkojan peltojen eteläpuolella sijaitsee matalia ja kapeita hiekkadyynisaarekkeita, minne on suunnitteilla yksi tuulivoimala. Topografisesti alue oli hyvinkin mahdollista löytää muinaisjäännöksiä. Paikan puusto on mäntyä ja kuusta, paikoin esiintyy nuorta koivikkoa ja siellä täällä vähän katajaa. Alueen halki kulkevan metsätien pohjoispuolella on hiekkamonttu. Hiekkamontun reunat ja metsätien pinta tarkastettiin ja voimalapaikan läheisyyteen tehtiin muutama pieni lapionpisto. Tarkastuksessa ei löytynyt maanpinnalla havaittavia tai koepistoista viitteitä muinaisesta ihmisen toiminnasta.

Kartta 3. Marjanevan ja Vehkojan suopeltojen itäpuolella havaitut kuopat merkitty vihreillä ympyröillä, koepistot/kairaukset; kelt.neliö. Sin.ympyrä; tuulivoimala, pun.katkoviiva; kaapeli/voimajohto/tielinjaus.

Kuva 1. Näkymä Marjanevan ja Vehkojan peltojen itäpuoliselta hiekkakankaalta voimalapaikan 8 vaikutusalueella. Kuva kaakosta.

Kuva 2. Voimalapaikan 8 sijoituspaikan läheisyydestä havaittu pohjoisin moderni kuoppa, jonka pohjan kairauksessa todettiin hieman hiiltä.

Kuva 3. Maastoa Marjanevan ja voimalapaikan 12 eteläpuolella matalalla ja kapealla hiekkadyynillä.

Voimalapaikat 9, 20, 22, 28

Voimalapaikka 9 sijaitsee Ylilammesta n. 300 koilliseen. Ympäristö on tasaista, rämeistä sekä kosteaa. Metsä on tyyppiltään ja iältään vaihtelevaa, paikoin tiheää ja vaikeakulkuista. Alueen halki kulkevan kaapelilinjauksen läheisyydessä on tehty hiljattain harvennushakkuuta ja maa oli näillä kohdilla hakkuujätteen peitossa. Voimalapaikalta luoteeseen suuntautuva kaapelilinjaus ylittää rämeen reunalla sijaitsevan hieman ympäristöstään kohoavan kivikkoisen mäen (kuva 4, kartta 2).

Voimalapaikkojen 17 ja 19 välisellä alueella inventoitiin sähkö/kaapeli/tielinjauksia. Rinteen yläosassa on nuorta tiheää puustoa kasvavia hakkuualueita, jotka inventoitiin kursorisesti. Rinteen alaosassa on tuoretta kangasmetsää ja yksi uusi metsäaurattu avohakkuupalsta - nämä inventoitiin tarkemmin. Otollisia kohtia metsätien varrella inventoitiin vuonna 2011 (kuva 5, kartta 2).

Voimalapaikan 20 ympäristöä inventoitiin osin vuonna 2011 ja nyt havaintoja tarkennettiin. Voimalapaikka ja kaapelilinjaus sijoittuvat pääosin nuorta tiheää puustoa kasvaville hakkuu-alueille. Maakaapelin ja peruskartalle merkityn metsätien pohjoispuolella maasto on rämeistä, kasvillisuutena esiintyy mm. suopursua. Havaintojen saaminen tämän tyyppisessä maastossa on vaikeaa. Voimalapaikan ympäristö on metsäaurattu, maan pinta on jo kokonaan pintakasvillisuuden peitossa (kuva 6, kartta 2).

Voimalapaikan 22 läheisyyteen sijoittuu myös paljon entisiä hakkuualueita, jotka kasvavat tiheää, nuorta puustoa. Inventointi kohdistettiin sinne, missä havainnointi oli mahdollista l. metsäisille paikoille lähinnä metsätien eteläpuolelle ja rinteen alaosaan, jonka maaperä ja topografia olivat otollisinta muinaisjäynnösten löytymiselle (kuva 7, kartta 2).

Voimalapaikka 28 ja sille johtava kaapeli/tielinjaus sijoittuvat hakkuualueille, jotka ovat suurimmaksi osaksi pusikkoa. Pintahavainnointiin oli mahdollisuus pohjoispuolisella ajouralla, missä metsäkone oli rikkonut maanpintaa. Maaperä siellä on kuitenkin turvetta. Voimalapaikan luoteispuolinen mäntytaimikkoa kasvava kangas on kevyesti metsäaurattu. Nyt maanpinta on kasvillisuuden peittämää (kuva 8, kartta 2).

Kuva 4. Voimalapaikkojen 5 ja 9 välistä maastoa Ylilammen koillispuolella kaapelilinjauksen vaikutusalueella. Kuva koillisesta. **Kuva 5.** Voimalapaikkojen 17 ja 19 välistä maastoa alueelle sijoittuvan voimajohtolinjauksen kohdalla. Kuva kaakosta.

Kuva 6. Voimalapaikan 20 ja tie/kaapelilinjauksen vaikutusalueella on laajalti entisiä hakkuualueita, joilla kasvaa nuorta puustoa. Kuva lounaasta.

Kuva 7. Voimalapaikan 22 ja tie/kaapelilinjauksen vaikutusaluetta rinteen alaosassa. Kuva kaakosta.

Kuva 8. Voimalapaikan 28 sijoituspaikka mäntytaimikon takana pusikoituneella hakkuualueella. Kuva luoteesta.